

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Helsingin yliopisto ei pidä esitystä kannatettavana ja korostaa maksuttoman koulutuksen merkitystä suomalaisen yhteiskunnan kehityksen ja sivistyksen kannalta. Helsingin yliopisto yhtyy esitystä valmistelleen ohjausryhmän enemmistöön eikä kannata esitetyn mukaista mallia, vaan edellyttää laajempaa yhteiskunnallista keskustelua koulutuksen maksullisuudesta. Helsingin yliopisto kritisoi sitä, että asiasta huomattavaa asiantuntemusta omaavan ohjausryhmän kantaa ei valmistelussa ole kunnioitettu. Korkeakoulujen edustajat ovat ohjausryhmässä pitäneet esillä vaihtoehtoista mallia, jolla tavoitteet olisivat Helsingin yliopiston näkökulmasta saavutettavissa nyt esitettyä mallia paremmin. Korkeakoulujen esittämä malli perustuisi lyhyttutkinnoille, jotka olisivat uusia kokonaisuuksia, jotka vastaisivat yhteiskunnan osaamistarpeisiin, mutta eivät toimisi päteväntävänä koulutuksena. Moniin hallituksen esityksen tavoitteisiin voitaisiin lisäksi vastata avoimen väylää kehittämällä.

Helsingin yliopisto pitää kannatettavana tavoitetta nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrää mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Helsingin yliopisto kiittää sitä, että esitetty sääntely on mahdollistavaa eikä velvoittavaa. Yliopisto pitää tärkeänä, että esitettyyn sääntelyyn sisältyy maksuttoman tutkintokoulutuksen heikentämiskielto.

Helsingin yliopisto pitää arvojensa ja strategiansa mukaisesti tutkintokoulutuksen saavutettavuutta ja maksuttomuutta tärkeänä osana suomalaista demokratiaa ja yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta. Helsingin yliopisto pitää riskinä, että vaikka esitetyn kaltaisella avoimen maksullisella tutkintokoulutukselle ei ole tunnistettavissa yhteiskunnallisia perusteita tai merkittävää kysyntää, voisi se olla askel kohti maksullisen koulutuksen lisääntymistä ja maksuttoman koulutuksen esityksessäänkin tunnistetun vahvan pääperiaatteen heikentymistä.

Nykyisen yliopistolain hallituksen esityksessä (HE 7/2009, s 92) on todettu maksullisen koulutusväylän mahdollistamisesta kaikille seuraavasti:

“Perustuslain 16 §:n 2 momentissa turvataan jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Vaikka säännös ei estäkään koulutusmaksujen perimistä, maksullisen koulutusväylän mahdollistaminen kaikille voitaisiin katsoa menettelyksi, jolla erityisesti suomalaisten yhdenvertaiset kouluttautumismahdollisuudet voisivat vaarantua.”

Nyt käsillä olevaa hallituksen esitystä tulisikin arvioida suhteessa tähän lausumaan ja siihen, muodostaako nyt ehdotettu sääntely tilanteen, jossa suomalaisten yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet voivat vaarantua.

Esityksessä todetaan (s. 53): “Koska esitys kuitenkin käytännössä tarjoaa tutkinnonsuorittamisen lisämahdollisuuksia vain niille, joilla tai joiden lähipiirillä on riittävästi maksukykyä, esitystä on mahdollista pitää myös perustuslain yhdenvertaisuusvaatimuksen vastaisena.” Helsingin yliopisto pitää esitettyä sääntelyä koulutuksen maksuttomuuden periaatteen vastaisena sekä merkittävänä riskiä siitä, että esitys käytännössä on perustuslain yhdenvertaisuusvaatimusten vastainen tarjotessaan tutkinnonsuorittamisen lisämahdollisuuksia vain niille, joilla tai joiden lähipiirissä on riittävästi maksukykyä. Helsingin yliopisto näkee tärkeänä, että perustuslakivaliokunta antaisi asiassa lausunnon kuten hallituksen esityksessäkin pidettäisiin suotavana.

Yliopisto suhtautuu hyvin kriittisesti siihen, että esityksessä nähdään kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvaminen esityksen mukaisella tavalla hallitsemattomana maahanmuuttona ja että tällä perustellaan rajausta vain suomen- tai ruotsinkieliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Helsingin yliopisto pitää esitetyn sääntelyn tavoitteita kannatettavina, mutta pitää epäselvänä miten niihin päästäisiin esityksen mukaisilla keinoilla. Kokonaisuutena esityksen perustelut ovat puutteellisia ja ovat monilta keskeisiltä osin ristiriitaisia. Esitykseen sisältyy tarkennusta vaativia kohtia erityisesti avoimen maksullisten tutkintojen laajuuden, hinnoittelun, SORA-prosessin toteutuksen sekä kuluttajansuojasääntelyn soveltuvuuden suhteen. Heikentämiskiellon toteuttaminen voi olla korkeakouluille käytännössä mahdotonta maksutonta tutkintoa suorittaviksi siirtyvien määrän epävarmuuden takia, ja edellyttää aloituspaikkojen lisäämistä ilman valtionrahoituksen lisääntymistä tai arviota koulutusmäärien kasvattamisen yhteiskunnallisesta tarpeesta. Esitykseen liittyy useita jäljempänä eriteltyjä elementtejä, joiden toteuttaminen kustannusneutraalisti joko valtiolle tai korkeakouluille voi olla mahdotonta.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Helsingin yliopisto pitää kannatettavana tavoitetta nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrää mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Esityksessä todetaan (s. 23): ”Esityksen tavoitteena on mahdollistaa korkeakoulututkinnon suorittaminen nykyistä suuremmalle osalle suomalaisia ja lisätä koulutusmahdollisuuksia ilman

julkisen rahoituksen lisäämistä.” Esityksessä todetaan myös (s. 23): ”Lisäämällä mahdollisuuksia korkeakoulututkinnon suorittamiseksi esityksellä vaikutettaisiin erityisesti osaamistasoon, sillä ensisijaisena kohderyhmänä olisivat työssä olevat ja/tai jo korkeakoulututkinnon suorittaneet.” Näitä tavoitteita voidaan pitää jossain määrin ristiriitaisina, sillä korkeakoulutettujen määrä ei nouse sikäli kuin avoimen maksullisen väylän tutkinnot kohdentuisivat pääasiassa tutkinnon jo suorittaneille.

On epäselvää, miten esitys pystyisi vastaamaan sinänsä kannatettavaan tavoitteeseensa hakijasuman purkamisesta. Helsingin yliopisto pitää epäselvänä, mille aloille suuntautuvia avoimen maksullisia tutkintoja esityksellä tavoitellaan luotavan. Esityksessä käytetään lääketieteellistä esimerkkinä alasta, jolle suomalaiset hakeutuvat merkittävässä määrin opiskelemaan ulkomaille maksullisiin tutkintoihin, mutta toisaalta esityksessäkin todetaan, että yliopistot ovat pitäneet epätodennäköisenä, että ne ryhtyisivät tarjoamaan lääketieteen opintoja avoimen yliopiston tutkintoon johtavina opintoina. Tämä on myös Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kanta. Mikäli avoimen maksullisia väyliä syntyisi lähinnä muille hakupainealoille (kuten esityksessä mainittuihin oikeustieteen ja yliopistojen tekniikan alan sekä kauppatieteen koulutukseen) tulisi esityksen perusteluita täydentää arviolla siitä, onko nykyisissä koulutusmäärissä näiden osalta vajausta tai onko mahdollisen koulutusmäärävajeen täydentäminen maksullisilla tutkinnoilla tarkoituksenmukaista. Esityksessä ei tuoda esiin mahdollisuutta, että esitetty keino lisäisi yksilöiden halukkuutta opiskella maksullisesti aloilla, joissa on pulaa osajista, mutta joissa ei ole sisäänpääsyä vaikeuttavaa hakupainetta. Yliopistojen aloituspaikoista noin 6 %:a jää täyttämättä. Esitys ei lisäisi yksilöiden hakeutumista näihin täyttämättä jääneisiin aloituspaikkoihin.

Yliopisto huomauttaa lisäksi, että esityksen lähtökohtana on oletus, että maksullinen väylä keventäisi kilpailua maksuttomassa tutkintokoulutuksessa, mutta tämän vaikutuksen toteutuminen on epävarmaa. On mahdollista, että maksullinen väylä ei merkittävästi vähennä hakupaineita, vaan pikemminkin luo rinnakkaisen järjestelmän, joka hyödyttää ensisijaisesti maksukykyisiä hakijoita. Heikentämiskiellon toteuttamiseen liittyvät epävarmuudet (muun muassa sen arvioimisessa paljonko avoimen maksullista tutkintoa suorittavia siirtyy opiskelijavalinnan kautta maksuttomalle puolelle), voivat johtaa tilanteeseen, jossa kilpailu maksuttoman puolen aloituspaikoista jopa kiristyy.

Jos koulutusta tarjotaan pääosin päiväsaikaan ja lähiopintojen muodossa, se ei sovellu esityksessä pääkohderyhmänä mainituille työelämässä jo oleville. Yliopistojen rahoitusmalli ja opiskelijoiden opintotukirahoitus perustuvat tällä hetkellä siihen, että opiskelijat seuraavat opintopolkuja ja suorittavat opinnot tehokkaalla aikataululla. Tämä yhdistettynä pedagogisiin näkökohtiin (erityisesti kumulatiiviseen osaamiseen) on johtanut siihen, että koulutusohjelmat on suunniteltu siten, että opiskelijoiden odotetaan suorittavan kurssit tietyssä järjestyksessä. Tämä rakenne ei nykyisellään sovi omaan tahtiin työn ohessa opiskeleville.

Yliopisto muistuttaa myös, että ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen ei nosta korkeakoulutettujen prosenttiosuutta, sillä sen suorittaminen edellyttää aikaisemmin suoritettua alemmaa korkeakoulututkintoa.

Esitysluonnoksessa todetaan lisäksi (s. 22), että todennäköisesti opiskelijoiden määrä olisi ainakin alkuvaiheessa vähäinen, mikä tarkoittaisi kymmeniä tai korkeintaan muutamia satoja opiskelijoita. Esityksen vaikutus olisi täten huomattavan vähäinen suhteessa sinänsä kannatettavaan tavoitteeseen nuorten koulutustason nostosta. Näin ollen esitys ei vaikuttaisi saavuttavan tavoitteitaan, mutta olisi vaikutuksiltaan jännitteisessä suhteessa sivistyksellisiin perusoikeuksiin ja perustuslain yhdenvertaisuusvaatimuksen toteutumiseen.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Esitysluonnoksessa avoimena korkeakouluopetuksena toteutettavan tutkinnon maksun suuruudesta säädetään seuraavasti (s. 55): "Yliopiston on perittävä avoimena yliopisto-opetuksena tutkintoa suorittavilta opiskelijoilta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Yliopisto päättää koulutuksen järjestämiskustannusten laskentaan ja maksujen perimiseen liittyvistä järjestelyistä." Muotoilu vastaa sitä, miten yliopistolaissa säädetään lukukausimaksuista tällä hetkellä muille kuin EU/ETA-maiden kansalaisille muun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen osalta. Esitystä olisi tältä osin syytä täsmentää siten, että olisi yksiselitteistä mahdollistaako muotoilu tutkintojen hinnoittelun vain järjestämiskuluja vastaaviksi vai myös voittoa tuottaviksi.

Tämä on olennaista erityisesti huomioiden se, että on oletettavaa, että merkittävä osa avoimen maksullisen tutkinnon opiskelijoista korvaa osan opinnoista matalammin hinnoitelluilla avoimen yliopiston opintosuorituksilla ja/tai siirtyy opiskelijavalinnan kautta tekemään maksuttomia opintoja. Jotta täyskatteellisuus toteutuisi yliopistotasolla, tulisi täyskatteellisuuden määrittelyssä huomioida edellisten kaltaiset tilanteet, joissa yksittäisen opiskelijan maksamat maksut eivät välttämättä tule kattamaan kaikkia hänen avoimen maksullisen tutkinnonsuoritusoikeutensa aiheuttamia kustannuksia.

Edellä liittyen tulisi esityksessä selventää, miten maksuja kohdellaan verotuksellisesta näkökulmasta. Vastaavasti tulisi selventää voiko täyskatteellisten maksujen kohdalla tulla sovellettavaksi kuluttajansuojaa koskevaa sääntelyä. Kyseiset epäselvyydet vaikuttavat merkittävästi siihen, millaisia riskejä korkeakouluilla liittyy taloudellisesti esitettyihin avoimen maksullisiin tutkintoihin.

Esityksessä todetaan (s. 43): "Maksullisena avoimena yliopisto-opetuksena tutkintoa suorittavan opiskelijan on mahdollista hakeutua suorittamaan samaa tutkintoa maksuttomasti. Jotta heikentämiskielto toteutuisi myös käytännössä, yliopiston tulisi seurata opiskelijoiden siirtymiä maksullisesta koulutuksesta maksuttomaan koulutukseen ja kohdentaa vastaavasti resursseja maksuttoman koulutuksen aloituspaikkojen lisäämiseen. Yliopistojen on seurattava ja arvioitava maksullisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden siirtymishalukkuutta ja siirtymisen todennäköisyyttä mm. tarjolla olevien väylien ja koulutuksissa jo opiskelleiden opiskelijoiden

aiemman käyttäytymisen perusteella.” Edellä esitetyn kaltaisen arvion tekeminen voi osoittautua käytännössä mahdottomaksi ja voi johtaa joko siihen, että maksuttomien aloituspaikkojen määrää nostetaan joko liikaa tai liian vähän. Esitetyn kaltaisen heikentämiskiellon toteuttaminen tarkoittaa samalla sitä, että aloituspaikkojen määrää on nostettava ilman julkisen rahoituksen lisääntymistä tai että sille olisi arvioitu olevan yhteiskunnallista tarvetta. Heikentämiskiellon toteuttaminen saattaa tarkoittaa sitä, että yliopiston tulee nostaa aloituspaikkojen määrä yli opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sovitun määrän, joka voi johtaa siihen, että yliopistosta valmistuu enemmän maksuttomia tutkintoja kuin mihin yliopisto saa opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoitusta.

Esityksessä todetaan (s. 31): ”Edellä esitetyn perusteella voidaan arvioida, että harva opiskelija suorittaisi tutkinnon kokonaan täyskatteellisesti hinnoiteltuna.” Yliopiston ei ole mahdollista suunnitella maksullista tutkintokoulutusta siten, että opetus- ja muut resurssit mitoitettaisiin opiskelijoiden optimointipyrkimysten mukaan. Esityksessä mainitaan mahdollisuus periä maksu joko lukuvuosittain tai vaihtoehtoisesti kokonaan tutkinnonsuoritusoikeuden saamisen yhteydessä. Esityksessä ei lainkaan ole otettu kantaa siihen, miten mahdollisesti suoritettujen maksujen suhteen menetellään, jos opiskelija keskeyttää koulutuksen esimerkiksi siirtyäkseen maksuttomaan tutkintokoulutukseen. Esityksessä ei myöskään ole otettu kantaa yliopiston oikeuteen saada keskeytystilanteissa vahingonkorvausta kustannuksista, joita on aiheutunut resurssien varaamisesta kyseisen opiskelijan koulutukseen ja jotka todennäköisesti jäävät hyödyttömiksi. Ylipäänsä esityksessä ei ole selostettu, missä määrin koulutus tulee perustumaan sopimukseen yliopiston ja opiskelijan välillä ja missä määrin kuluttajansuojalainsäädäntö tulisi sovellettavaksi.

Esityksessä ei ole huomioitu sitä, että avoimen tutkintokoulutuksen järjestämiseen liittyisi korkeakouluissa merkittäviä aloituskustannuksia, jotka osaltaan vaikuttavat avoimen maksullisen tutkintokoulutuksen tarjoamisen kannattavuuteen.

Esityksessä todetaan (s. 41): ”Kuten muussakin avoimessa yliopisto-opetuksessa, myös tutkintoa avoimena yliopisto-opetuksena suorittaville myönnettäisiin ajallisesti ja sisällöllisesti rajattu opiskeluoikeus. Tämä tarkoittaa oikeutta suorittaa tietty alempi tai ylempi korkeakoulututkinto tietyssä yliopiston määrittelemässä ajassa.” Esityksessä todetaan kuitenkin myös (s. 34): ”Maksullinen tutkintokoulutus on sisällöltään ja toteutustavaltaan samanlaista kuin maksuton.” Jos avoimeen yliopistoon myönnetty tutkinnonsuoritusoikeus on sisällöllisesti rajatumpi kuin maksuttomasti suoritettava tutkinto, vaikuttaisi tämä olevan ristiriidassa sen kanssa, että avoimen tutkintokoulutusten tulisi olla sisällöltään ja toteutustavaltaan samanlaisia kuin maksuttomien tutkintokoulutusten. Tällöin maksullinen opiskeluoikeus olisi myös kapeampi ja mahdollistaisi rajatumman osaamisen kerryttämisen kuin vastaava maksuton opiskeluoikeus.

Esityksessä todetaan (s. 43): ”Tällaisen tutkintokoulutuksen järjestämiseen ei olisi velvollisuutta, vaan se perustuisi yliopistolle säädetyn koulutusvastuun rajoissa sen omaan päätökseen.” Esitystä olisi tältä osin syytä täsmentää sillä, vaikka tässä viitataan avoimen maksullisen tutkintokoulutuksen tapahtuvan ”koulutusvastuun rajoissa”, on muualla esityksessä täsmennetty, että avoimena yliopisto-opetuksena suorittavien tutkintojen tulisi vastata sisällöltään ja laadultaan maksuttomia tutkintoja. Tämän on tulkittava tarkoittavan sitä, että avoimia maksullisia tutkintokoulutuksia voisi järjestää vain siten, että ne vastaisivat täysin yliopiston tarjoamia maksuttomia tutkintoja.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Helsingin yliopisto pitää perusteltuna, että maksullisen tutkinnon suorittaminen ei vaikuta yksilön mahdollisuuteen hakeutua maksuttomaan tutkintokoulutukseen ensikertalaiskiintiössä, koska muuten aloitettu maksullinen tutkinto heikentäisi yksilön mahdollisuutta hakeutua suorittamaan maksutonta tutkintoa. Ensikertalaisaseman säilymisen voidaan nähdä esityksessä esitetyllä tavalla turvaavan sivistyksellisiä oikeuksia. Samalla on kuitenkin huomioitava, että esityksessä säädetystä heikentämiskiellosta huolimatta maksullista tutkintoa suorittavien asema voi muodostua huomattavan edulliseksi heidän pyrkiessään maksullisia opintoja tehtyään suorittamaan maksutonta samansisältöistä tutkintoa.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Maksulliseen tutkintokoulutukseen liittyvä opintotuen ja opiskelijapalveluiden rajausta kasvattaa edelleen maksullisen tutkinnon suorittamiseen vaadittavaa varallisuutta ja näin olleen heikentää erityisesti pienituloisten asemaa. Ilman riittäviä tukimekanismeja maksullinen koulutus ei ole tosiasiallisesti saavutettavaa kaikille, mikä korostaa esityksen yhdenvertaisuusriskejä.

Avoimen maksullista tutkintoa opiskelevilta opiskelijoilta puuttuu opintotukijärjestelmään luotu kannustin opintojen tehokkuuteen.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Opiskeluterveydenhuolto on tärkeä osa tutkinto-opiskelijoiden opiskeluoikeuteen liittyvässä ns. SORA-lainsäädäntöön kuuluvassa prosessissa (opiskeluun soveltumattomuuteen liittyvät ratkaisut). Maksullista tutkintoa suorittavien osalta tulee kustannuksia, jos heitä varten tulee rakentaa opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle erillinen arviointijärjestelmä SORA-prosesseihin. Kustannuksia tulee myös, jos maksullista tutkintoa suorittavat otetaan opiskeluterveydenhuollon piiriin ja tämä on ristiriidassa lausunnossa esitettyyn tavoitteen kanssa, ettei lisäkustannuksia tulisi. Helsingin yliopisto näkee, että näin ollen avoimen maksullista tutkintokoulutusta ei ole mahdollista toteuttaa kustannusneutraalisti aloilla, joihin SORA-lainsäädäntö soveltuu.

Lisäksi on huomioitava, että SORA-lainsäädännön mahdollistama opiskeluoikeuden peruuttaminen on viimesijainen keino. Tätä ennen opiskelijoille tulisi tarjota kohtuullista tukea, jos syynä on esimerkiksi terveydentilaan liittyvistä edellytyksistä. On epävarmaa pystyttäisiinkö avoimen maksullista tutkintoa suorittaville tarjoamaan samalla lailla tukea kuin muille opiskelijoille, koska he eivät esityksen mukaan olisi erityisesti opiskeluun ja opiskelijoiden terveydenhuoltoon liittyvää erityisosaamista omaavan opiskeluterveydenhuollon piirissä.

Helsingin yliopisto huomauttaa, että opiskelijaksi ottamisen edellytyksiin liittyvät kysymykset myös korostuvat avoimen maksullisen tutkintokoulutuksen kohdalla, jossa tutkintosuoritusoikeus perustuu valintamenettelyn sijasta ilmoittautumiseen.

Helsingin yliopisto esittääkin, että esityksessä tulisi säätää, miten SORA-lainsäädännön toteutuminen ilman korkeakouluille aiheutuvia kustannuksia taataan tilanteessa, jossa sitä tulisi soveltaa opiskelijoihin, jotka eivät olisi opiskeluterveydenhuollosta annetun lain piirissä.

Laajemmin tarkasteltuna opiskelijaterveydenhuollonpalveluiden ulkopuolelle jääminen kasvattaa avoimen maksullisen tutkinnon suorittavilta edellytettyä maksukykyä.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Säätämisyjärjestysperusteet ja vaikutusarviot

Helsingin yliopisto yhtyy oikeuskanslerin lausunnossaan esittämään huomioon, että esityksen säätämisyjärjestysperusteluita tulisi täydentää perustuslain yliopistojen autonomiaa koskevan 123 §:n näkökulmasta.

Esitys tunnistaa osittain esitykseen liittyviä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiä, mutta niiden arviointia tulisi edelleen syventää. Helsingin yliopisto huomauttaa, että vaikutuksia yhdenvertaisuuteen on arvioitu esityksessä osin muodollisesti, eikä arviointi kaikilta osin huomioi koulutuksen tosiasiallista saavutettavuutta eri väestöryhmien näkökulmasta. Maksullinen väylä tuo järjestelmään maksukykyyn perustuvan valikoitumisen, mikä voi lisätä sosioekonomista eriytymistä ja johtaa siihen, että koulutusmahdollisuudet jakautuvat aiempaa selvemmin varallisuuden mukaan.

Eryteisesti pienituloisten, maahanmuuttajien sekä muiden haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osallistumismahdollisuudet voivat heikentyä. Myös sukupuolivaikutuksia on arvioitu melko puutteellisesti, vaikka naisten keskimäärin heikompi taloudellinen asema voi käytännössä rajoittaa osallistumista maksulliseen koulutukseen.

Helsingin yliopiston arviot liittyen avoimen yliopisto-opetuksen tarjontaan sekä avoimen maksullisen tutkinnon käyttöönottoon

Vaikutusta muuhun avoimen yliopisto-opetuksen tarjontaan ei pystytä vielä arvioimaan. Vaikutukset avoimen yliopisto-opetuksen tarjontaan riippuvat siitä, miten oppijoiden liikkuminen avoimen erillisten kurssien ja opintokokonaisuuksien sekä avoimen tutkinnonsuoritusoikeuden välillä mahdollistetaan näiden hinnoittelun ollessa erillinen.

Helsingin yliopisto pitää epätodennäköisenä, että esityksen mukaisia avoimen maksullisia tutkintoja otettaisiin käyttöön. Helsingin yliopiston tiedekunnista lääketieteellisellä ei tulisi avoimessa yliopisto-opetuksessa suoritettavaa tutkintoa ottamaan käyttöön. Lääketieteellinen tiedekunta korostaa, ettei tiedekunnassa nähdä avoimen tutkintokoulutusta tarkoituksenmukaisena opetusresurssien suuntaamisena. Humanistinen tiedekunta pitää esitettyä mahdollisuutta suorittaa korkeakoulututkinto avoimena opetuksena ongelmallisena. Tiedekunnan mielestä tutkintokoulutuksen saavutettavuus ja maksuttomuus ovat olennaisia osia suomalaista demokratiaa ja yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta.

Nykyinen tutkintoihin tähtäävä opetus perustuu siihen, että opiskelijoilla on riittävät taustatiedot ja osaamis pohja, jotka on todettu sisäänpääsyvaatimusten kautta. Mikäli yliopistolle tulee avoimen maksulliseen tutkintokoulutukseen opiskelijoita, joilla ei ole vaadittavaa osaamis pohjaa, opetus vaikeutuu huomattavasti.

Helsingin yliopisto huomauttaa, että useaan tutkintoon liittyy käytännön harjoitteluja, joiden harjoittelupaikkojen riittävyteen liittyy jo nyt maksutonta tutkintoa suorittavien kohdalla haasteita. Ei ole tarkoituksenmukaista lisätä opiskelijamääriä maksullisen tutkinnon kautta aloilla, joissa opiskelijoiden valmistuminen viivästyy jo nyt harjoittelupaikkojen puutteen takia. Osalla aloista opiskelijamäärän kasvu tarkoittaisi lisäksi tarvetta erikoistumispaikkojen lisäämiselle. Jotta tämä olisi mahdollista, tulisi koulutuskorvauksia kasvattaa. Erikoistumispaikkoja ei ole tällä hetkellä tarpeeksi nykyisille opiskelijamäärille.

Helsingin yliopisto huomauttaa myös, että useat hakupainealat, joiden kohdalla voisi olla kysyntää maksulliselle avoimen tutkinnolle, valmistavat esimerkiksi potilastyötä sisältäviin ammatteihin, joiden kohdalla on erityisen tärkeää toisaalta luottamuksen säilyminen koulutuksen tasoon sekä toisaalta opiskelijoiden kiinnittyminen osaksi ammattietikkaa sisäistämistä tukevaa yhteisöä. Avoimen maksullinen tutkintoväylä sisältävät näiden osalta riskejä. Tämä korostaa osaltaan SORA-läinsäädännön soveltuvuuden tärkeyttä ja sitä, että esityksen käsittelyssä tulisi löytää ratkaisut sen käytännön soveltamisen mahdollistamiseen, vaikka avoimen maksullista tutkintoa suorittaviin ei sovellettaisi opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Ei lausuttavaa.

Muut huomiot ja näkökohdat

Helsingin yliopisto on lausunut työ- ja elinkeinoministeriölle (Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työnhakijan avointen korkeakouluopintojen aikaista työttömyysturva-oikeutta koskevaksi lainsäädännöksi, VN/33301/2025), seuraavaa:

”Yliopisto pitää hyvin epätodennäköisenä sitä, että maksullisella korkeakoulututkinnolla nostettaisiin koulutustasoa tai vapautettaisiin tutkintoon johtavia aloituspaikkoja esimerkiksi ensimmäistä opiskelupaikkaa hakeville. Maksullisen tutkinnon kysyntä olisi myös hyvin alakohtaista. Todennäköisimmät seuraukset maksullisesta tutkinnosta olisivat opintohallinnon vaatiman byrokratian kasvaminen ja koulutuksellisen eriarvoisuuden lisääntyminen.”

Linna Lauri
Helsingin yliopisto - Helsingin yliopiston hallitus